نظر دبیر صدیقی دستاویزی برای مخالفان مصدق شد

سلیمانی: بسیاری از مورخان و حتی بعضی از دوستان و یاران مصدق معتقد هستند که یکی از مهلک‌ترین اشتباهات او انحلال مجلس هفدهم بود و به ویژه به مصاحبه دکتر غلامحسین صدیقی با دکتر کاتوزیان استناد می‌کنند. در این مصاحبه دکتر صدیقی عنوان می‌کند که من در همان زمان مخالف انحلال مجلس بودم اما رای ما در آن موقع در اقلیت بود و به زده شد. این نکته بسیار مهمی است؛ اگر چه صدیقی ویژه مهمی در تاریخ معاصر ما است و یکی از بهترین یاران مصدق به شمار می‌آمد. اما این موضوع دستاویزی شد برای مخالفان مصدق که انحلال مجلس را یک اشتباه بسیار جدی تلقی کنند.

وجه مغفول مانده در بررسی نهضت‌ملی

آقاجری: دکتر مصدق به عنوان قهرمان بزرگ نهضت ملی و معلم بزرگ مکتبی بـه نـام مکتب مصدق در همان هفته‌ها و روزهای اولـی کـه به قوه قضاییه بخشانده می‌کنـد کـه هـر بدگویی و انتقـادی از سـوی هرکس علیـه من و دولت و سلطه استعماری قدرت‌های بزرگ و بـه نیز قایق آمدن بر عقب‌ماندگی تاریخـی ایران در زمینه‌های مخصوص نفت از طریـق شـورای ملـی تقاضای دو ماه تمدید می‌نماید.» مجلسین شـورا و سنا بـا تایید نظر کمیسیون دو تبصره بر آن اضافه کردند: تبصره اول به کمیسیون اجازه می‌داد که در صورت لزوم از کارشناسـان داخلی و خارجی دعوت کند و از نظر آنان کمک بگیرد. تبصره دوم به نمایندگان مجلس حق می‌داد که پیشـنهادها و نظریات خود را ظرف مدت ۱۵ روز به کمیسیون بدهند و بـرای توضیح مطالب خود در جلسات کمیسیون حضور یابند.

مقصود از پیشـنهاد ملی شدن که «مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته» پیشنهادی است که در ۸ آذرمـاه ۱۳۲۹ به امضای پنـج نفر: دکتر مصدق، حاج‌رئیس‌دادگاه، صالح، مکی و دکتر شایگان، به کمیسیون مخصوص داده شد ولی در آن تاریخ به تصویب نرسـید و همچنان معلـق باقی ماند. با تصمیمی که کمیسـیون مخصـوص نفت در ۱۷ اسـفندماه سـال ۱۳۲۹ گرفت و ۱۸ نفـر اعضای کمیسـیون آن را امضا کردند پیشـنهاد مورخ ۸ آذرماه از تعلیق درآمد و قبول شده تلقی گردید. از این پیشـنهاد بعدها به عنوان اصل ملی شدن نفت یاد شـده و همان اسـت که در تمـام دوران حکومت دکتر مصدق اسـاس و مبنای مذاکرات بود و ماخذ به اهمیت موضوع متن پیشـنهاد را در اینجا می‌آوریم:

«به نام سـعادت ملت ایران و بـه منظور کمک به تامین صلح جهانی اعضای کمیته‌کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نماییم که صنعت نفت ایـران در تمام مناطق کشـور بدون استثنا ملی اعلام شـود بـعد بنابر عملیات اکتشـاف، استخراج و بهره‌برداری از دست دولت فرار گیرد.»

گروه فرهنگ، تاریخ و پژوهش‌های میان رشته‌ای با همکاری پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، در چهارمین نشست خود با عنوان «فرهنگ، اقتصاد، سیاسـت و نهضت ملی ایران» با سـخنرانی هاشم آقاجری اسـتاد تاریخ دانشـگاه تربیـت مدرس و محمد مالجـو اقتصـاددان، به بحث دربـاره دکتر مصدق و چند دهه‌ای که منجر به ملی شدن صنعت نفت شد؛ پرداخت. آقاجری با بیان اینکه امروز ملی شـدن صنعت نفـتی ایران را بـدون نام مصـدق نمی‌توان شـناخت کـه تقریبـا نهضـت ملـی در چارچـوب یـک مصدق فقـط بـه نهضـت اقتصـادی یـا چالش و جانفرازی بر سر مصدق گره‌گشا بود عنوان نشتی نیز بلکه مکتب؛ احیای مشروطیت و اهداف مشروطیت در همـه زمینه‌ها و اینکه ما نیز مبـارزه ضد اسـتعماری در مقابل کمپانی نفتی انگلیس و دولت مشروطه ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از سو خواهان نفی اسـتبداد و استقرار نوعی حکومت مردمی، سـپردن حق تغییر سرنوشت مردم به دست آنها، تحدیـد و ضابطه مند کردن سـلطنت، ایجاد نهادهـای انتخابـی و دموکراتیک مثـل پارلمان و انجمن‌های ایالتـی -ولایتـی و در یک کلمه آزادی و دموکراتیـی براسـاس حکومت قانون و بعد بـر مبنای این دو، خواهان دمستایی به اسـتقلال ملی، قطع نفوذ و سلطه استعماری قدرت‌های بزرگ و بعد نیز قایق آمدن بر عقب‌ماندگی تاریخـی ایران در زمینه‌های مخصوص نفت از طریـق شـورای ملـی تقاضای دو ماه تمدید می‌نماید.» مجلسین شـورا و سنا بـا تایید نظر کمیسـیون دو تبصره بر آن اضافه کردند: تبصره اول به کمیسیون اجازه می‌داد که در صورت لزوم از کارشناسـان داخلی و خارجی دعوت کند و از نظر آنان کمک بگیرد. تبصره دوم به نمایندگان مجلس حق می‌داد که پیشـنهادها و نظریات خود را ظرف مدت ۱۵ روز به کمیسیون بدهند و بـرای توضیح مطالب خود در جلسات کمیسیون حضور یابند.

مقصود از پیشـنهاد ملی شدن که «مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته» پیشنهادی است که در ۸ آذرمـاه ۱۳۲۹ به امضای پنـج نفر: دکتر مصدق، حاج‌رئیس‌دادگاه، صالح، مکی و دکتر شایگان، به کمیسیون مخصوص داده شد ولی در آن تاریخ به تصویب نرسـید و همچنان معلـق باقی ماند. با تصمیمی که کمیسـیون مخصـوص نفت در ۱۷ اسـفندماه سـال ۱۳۲۹ گرفت و ۱۸ نفـر اعضای کمیسـیون آن را امضا کردند پیشـنهاد مورخ ۸ آذرماه از تعلیق درآمد و قبول شده تلقی گردید. از این پیشـنهاد بعدها به عنوان اصل ملی شدن نفت یاد شـده و همان اسـت که در تمـام دوران حکومت دکتر مصدق اسـاس و مبنای مذاکرات بود و ماخذ به اهمیت موضوع متن پیشـنهاد را در اینجا می‌آوریم:

«به نام سـعادت ملت ایران و بـه منظور کمک به تامین صلح جهانی اعضای کمیته‌کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نماییم که صنعت نفت ایـران در تمام مناطق کشـور بدون استثنا ملی اعلام شـود بـعد بنابر عملیات اکتشـاف، اسـتخراج و بهره‌برداری از دست دولت قرار گیرد.»

گروه فرهنگ، تاریخ و پژوهش‌های میان رشته‌ای با همکاری پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، در چهارمین نشست خود با عنوان «فرهنگ، اقتصاد، سیاسـت و نهضت ملی ایران» با سـخنرانی هاشم آقاجری اسـتاد تاریخ دانشـگاه تربیـت مدرس و محمد مالجـو اقتصـاددان، به بحث دربـاره دکتر مصدق و چند دهه‌ای که منجر به ملی شدن صنعت نفت شد؛ پرداخت. آقاجری با بیان اینکه امروز ملی شـدن صنعت نفـتی ایران را بـدون نام مصـدق نمی‌توان شـناخت کـه تقریبـا نهضـت ملـی در چارچـوب یـک مصدق فقـط بـه نهضـت اقتصـادی یـا چالش و جانفرازی بر سر مصدق گره‌گشا بود عنوان نشتی نیز بلکه مکتب؛ احیای مشروطیت و اهداف مشروطیت در همـه زمینه‌ها و اینکه ما نیز مبـارزه ضد اسـتعماری در مقابل کمپانی نفتی انگلیس و دولت مشروطه ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از

نشست «فرهنگ، اقتصاد، سیاست و نهضت ملی ایران» با سخنرانی هاشم آقاجری و محمد مالجو

مکتبی به نام مصدق

میان نهضت ملی، احیای یک هویت جمعی بر اساس خودباوری و نوعی ناسیونالیزم انسانی، مدنی و دموکراتیک بود

۲۹ اسفند ۱۳۲۹ شمسی

۶۶ سال پس از ملی شدن صنعت نفت

عاطفه شمس

۶۶ سـال از روزهـای پرالتهـاب اسفندماه ۱۳۲۹ می‌گذرد. روزهایی که ملت ایران کوشید تلخ دوره را ملی کند. متن تصمیم مورخ ۱۷ اسفندماه سال ۱۳۲۹ کمیسیون مخصوص نفت از این قرار بود:

«نظـر به اینکـه ضمن پیشـنهادات واصله به کمیسیون نفت پیشنهاد ملی شدن صنعت نفت در سراسر کشـور مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته و از آنجایی که وقت کافی برای مطالعه در اطراف اجرای این اصل باقی نیسـت، کمیسـیون مخصوص نفت از طریـق شـورای ملـی تقاضای دو ماه تمدید می‌نماید.» مجلسین شـورا و سنا بـا تایید نظر کمیسـیون دو تبصره بر آن اضافه کردند: تبصره اول به کمیسیون اجازه می‌داد که در صورت لزوم از کارشناسـان داخلی و خارجی دعوت کند و از نظر آنان کمک بگیرد. تبصره دوم به نمایندگان مجلس حق می‌داد که پیشـنهادها و نظریات خود را ظرف مدت ۱۵ روز به کمیسیون بدهند و بـرای توضیح مطالب خود در جلسات کمیسیون حضور یابند.

مقصود از پیشـنهاد ملی شدن که «مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته» پیشنهادی است که در ۸ آذرمـاه ۱۳۲۹ به امضای پنـج نفر: دکتر مصدق، حاج‌رئیس‌دادگاه، صالح، مکی و دکتر شایگان، به کمیسیون مخصوص داده شد ولی در آن تاریخ به تصویب نرسـید و همچنان معلـق باقی ماند. با تصمیمی که کمیسـیون مخصـوص نفت در ۱۷ اسـفندماه سـال ۱۳۲۹ گرفت و ۱۸ نفـر اعضای کمیسـیون آن را امضا کردند پیشـنهاد مورخ ۸ آذرماه از تعلیق درآمد و قبول شده تلقی گردید. از این پیشـنهاد بعدها به عنوان اصل ملی شدن نفت یاد شـده و همان اسـت که در تمـام دوران حکومت دکتر مصدق اسـاس و مبنای مذاکرات بود و ماخذ به اهمیت موضوع متن پیشـنهاد را در اینجا می‌آوریم:

«به نام سـعادت ملت ایران و بـه منظور کمک به تامین صلح جهانی اعضای کمیته‌کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نماییم که صنعت نفت ایـران در تمام مناطق کشـور بدون استثنا ملی اعلام شـود بـعد بنابر عملیات اکتشـاف، اسـتخراج و بهره‌برداری از دست دولت قرار گیرد.»

گروه فرهنگ، تاریخ و پژوهش‌های میان رشته‌ای با همکاری پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، در چهارمین نشست خود با عنوان «فرهنگ، اقتصاد، سیاسـت و نهضت ملی ایران» با سـخنرانی هاشم آقاجری اسـتاد تاریخ دانشـگاه تربیـت مدرس و محمد مالجـو اقتصـاددان، به بحث دربـاره دکتر مصدق و چند دهه‌ای که منجر به ملی شدن صنعت نفت شد؛ پرداخت. آقاجری با بیان اینکه امروز ملی شـدن صنعت نفـتی ایران را بـدون نام مصـدق نمی‌توان شـناخت کـه تقریبـا نهضـت ملـی در چارچـوب یـک مصدق فقـط بـه نهضـت اقتصـادی یـا چالش و جانفرازی بر سر مصدق گره‌گشا بود عنوان نشتی نیز بلکه مکتب؛ احیای مشروطیت و اهداف مشروطیت در همـه زمینه‌ها و اینکه ما نیز مبـارزه ضد اسـتعماری در مقابل کمپانی نفتی انگلیس و دولت مشروطه ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از

آیزنهاور گفت مصدق مرد بزرگی است

مالجو: ۱۰ روز بعد از کودتا اظهار صالح نزد آیزنهاور می‌رود تا سنعقاق خود را اعلام و خدا حافظی کند. او می‌گوید آیزنهاور مصدق را چنین پذیرایی کرد: آیزنهاور شروع به تعریف کردن از مصدق کرد. به او گفتم همین ۱۰ روز پیش بود که شما را فراخواندند و مسأله را با هم اشتباه می‌کردید؛ من به لحاظ شخصی از مصدق تعریف کردن کنم اما وقتی پای منافع امریکا به میان آید باید کل دنیا را جمع کنم و به مقتدر بدهم. اللهیار صالح می‌گوید در این وقت من به گریه افتادم.

وجه مغفول مانده در بررسی نهضت‌ملی

آقاجری: دکتر مصدق به عنـوان قهرمان بزرگ نهضت ملی و معلم بزرگ مکتبی بـه نـام مکتب مصدق در همان هفته‌ها و روزهای اولـی کـه به قوه قضاییه بخشانده می‌کنـد کـه هـر بدگویی و انتقـادی از سـوی هرکس علیـه من و دولت و سلطه استعماری قدرت‌های بزرگ و بـه نیز قایق آمدن بر عقب‌ماندگی تاریخـی ایران در زمینه‌های مخصوص نفت از طریـق شـورای ملـی تقاضای دو ماه تمدید می‌نماید.» مجلسین شـورا و سنا بـا تایید نظر کمیسـیون دو تبصره بر آن اضافه کردند: تبصره اول به کمیسیون اجازه می‌داد که در صورت لزوم از کارشناسـان داخلی و خارجی دعوت کند و از نظر آنان کمک بگیرد. تبصره دوم به نمایندگان مجلس حق می‌داد که پیشـنهادها و نظریات خود را ظرف مدت ۱۵ روز به کمیسیون بدهند و بـرای توضیح مطالب خود در جلسات کمیسیون حضور یابند.

مقصود از پیشـنهاد ملی شدن که «مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته» پیشنهادی است که در ۸ آذرمـاه ۱۳۲۹ به امضای پنـج نفر: دکتر مصدق، حاج‌رئیس‌دادگاه، صالح، مکی و دکتر شایگان، به کمیسیون مخصوص داده شد ولی در آن تاریخ به تصویب نرسـید و همچنان معلـق باقی ماند. با تصمیمی که کمیسـیون مخصـوص نفت در ۱۷ اسـفندماه سـال ۱۳۲۹ گرفت و ۱۸ نفـر اعضای کمیسـیون آن را امضا کردند پیشـنهاد مورخ ۸ آذرماه از تعلیق درآمد و قبول شده تلقی گردید. از این پیشـنهاد بعدها به عنوان اصل ملی شدن نفت یاد شـده و همان اسـت که در تمـام دوران حکومت دکتر مصدق اسـاس و مبنای مذاکرات بود و ماخذ به اهمیت موضوع متن پیشـنهاد را در اینجا می‌آوریم:

«به نام سـعادت ملت ایران و بـه منظور کمک به تامین صلح جهانی اعضای کمیته‌کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نماییم که صنعت نفت ایـران در تمام مناطق کشـور بدون استثنا ملی اعلام شـود بـعد بنابر عملیات اکتشـاف، اسـتخراج و بهره‌برداری از دست دولت قرار گیرد.»

گروه فرهنگ، تاریخ و پژوهش‌های میان رشته‌ای با همکاری پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، در چهارمین نشست خود با عنوان «فرهنگ، اقتصاد، سیاسـت و نهضت ملی ایران» با سـخنرانی هاشم آقاجری اسـتاد تاریخ دانشـگاه تربیـت مدرس و محمد مالجـو اقتصـاددان، به بحث دربـاره دکتر مصدق و چند دهه‌ای که منجر به ملی شدن صنعت نفت شد؛ پرداخت. آقاجری با بیان اینکه امروز ملی شـدن صنعت نفـتی ایران را بـدون نام مصـدق نمی‌توان شـناخت کـه تقریبـا نهضـت ملـی در چارچـوب یـک مصدق فقـط بـه نهضـت اقتصـادی یـا چالش و جانفرازی بر سر مصدق گره‌گشا بود عنوان نشتی نیز بلکه مکتب؛ احیای مشروطیت و اهداف مشروطیت در همـه زمینه‌ها و اینکه ما نیز مبـارزه ضد اسـتعماری در مقابل کمپانی نفتی انگلیس و دولت مشروطه ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از

«نفت، نقطه جریان‌ساز دیروز و امروز» با سخنرانی هاشم آقاجری و کریم سلیمانی

شرکت نفت یا دولت در دولت؟

دیروز و امروز؛ نشسـت «نفت: نقطه جریان‌ساز دانشجویی تاریخ» با سخنرانی هاشم آقاجری، استاد دانشگاه تربیت مدرس و کریم سلیمانی، استاد تاریخ دانشگاه شهید بهشـتی در دانشـگاه تربیت مـدرس برگزار شـد. آقاجری با بررسی ابعاد مختلف قرارداد ۱۹۳۳ و با تاکید بر بعد سیاسی آن گفت این قرارداد، استقلال سـیاسی ایران را نابود و به تبع آن آزادی مردم ایران را پایمال می‌کرد؛ بعدی است که دکتر مصدق و بویژه بر آن تاکید داشـت. در ادامه نیز از آنجا که موضوع عملکرد مصدق نقطه واقعه کودتا ربط با یک دیگر دارند، سلیمانی، محورت بحث خود را بر قانونی یا غیرقانونی بودن انحلال مجلس هفدهم از سوی مصدق و ناممه‌های شاه برای عزل او نوعب‌ساز زاهدی قرار داد و به تحلیل این دو موضوع پرداخت. سلیمانی با تاکید بر اینکه مصدق بایستی بیشتر قدرت نیز و امور را به ماندگاری به هر قیمتی نداشت گفت او بازنده کم هزینه‌ای نیز نبود تا آخر برای منافع و حاکمیت ملی ایستاد. در ادامه، گزارش این نشست را می‌خوانید.

تاکید مصدق بر استقلال سیاسی و آزادی

استاد دانشگاه تربیت مدرس

نقیب‌زاده ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از سو خواهان نفی اسـتبداد و استقرار نوعی حکومت مردمی، سـپردن حق تغییر سرنوشت مردم به دست آنها، تحدیـد و ضابطه مند کردن سـلطنت، ایجاد نهادهـای انتخابـی و دموکراتیـک مثـل پارلمان و انجمن‌های ایالتـی -ولایتـی و در یک کلمه آزادی و دموکراتیـی براسـاس حکومت قانون و بعد بـر مبنای این دو، خواهان دمستایی به اسـتقلال ملی، قطع نفوذ و سلطه استعماری قدرت‌های بزرگ و بـه نیز قایق آمدن بر عقب‌ماندگی تاریخـی ایران در زمینه‌های مخصوص نفت از طریـق شـورای ملـی تقاضای دو ماه تمدید می‌نماید.» مجلسین شـورا و سنا بـا تایید نظر کمیسـیون دو تبصره بر آن اضافه کردند: تبصره اول به کمیسیون اجازه می‌داد که در صورت لزوم از کارشناسـان داخلی و خارجی دعوت کند و از نظر آنان کمک بگیرد. تبصره دوم به نمایندگان مجلس حق می‌داد که پیشـنهادها و نظریات خود را ظرف مدت ۱۵ روز به کمیسیون بدهند و بـرای توضیح مطالب خود در جلسات کمیسیون حضور یابند.

مقصود از پیشـنهاد ملی شدن که «مورد توجه و قبول کمیسـیون قرار گرفته» پیشنهادی است که در ۸ آذرمـاه ۱۳۲۹ به امضای پنـج نفر: دکتر مصدق، حاج‌رئیس‌دادگاه، صالح، مکی و دکتر شایگان، به کمیسیون مخصوص داده شد ولی در آن تاریخ به تصویب نرسـید و همچنان معلـق باقی ماند. با تصمیمی که کمیسـیون مخصـوص نفت در ۱۷ اسـفندماه سـال ۱۳۲۹ گرفت و ۱۸ نفـر اعضای کمیسـیون آن را امضا کردند پیشـنهاد مورخ ۸ آذرماه از تعلیق درآمد و قبول شده تلقی گردید. از این پیشـنهاد بعدها به عنوان اصل ملی شدن نفت یاد شـده و همان اسـت که در تمـام دوران حکومت دکتر مصدق اسـاس و مبنای مذاکرات بود و ماخذ به اهمیت موضوع متن پیشـنهاد را در اینجا می‌آوریم:

«به نام سـعادت ملت ایران و بـه منظور کمک به تامین صلح جهانی اعضای کمیته‌کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نماییم که صنعت نفت ایـران در تمام مناطق کشـور بدون استثنا ملی اعلام شـود بـعد بنابر عملیات اکتشـاف، اسـتخراج و بهره‌برداری از دست دولت قرار گیرد.»

گروه فرهنگ، تاریخ و پژوهش‌های میان رشته‌ای با همکاری پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، در چهارمین نشست خود با عنوان «فرهنگ، اقتصاد، سیاسـت و نهضت ملی ایران» با سـخنرانی هاشم آقاجری اسـتاد تاریخ دانشـگاه تربیـت مدرس و محمد مالجـو اقتصـاددان، به بحث دربـاره دکتر مصدق و چند دهه‌ای که منجر به ملی شدن صنعت نفت شد؛ پرداخت. آقاجری با بیان اینکه امروز ملی شـدن صنعت نفـتی ایران را بـدون نام مصـدق نمی‌توان شـناخت کـه تقریبـا نهضـت ملـی در چارچـوب یـک مصدق فقـط بـه نهضـت اقتصـادی یـا چالش و جانفرازی بر سر مصدق گره‌گشا بود عنوان نشتی نیز بلکه مکتب؛ احیای مشروطیت و اهداف مشروطیت در همـه زمینه‌ها و اینکه ما نیز مبـارزه ضد اسـتعماری در مقابل کمپانی نفتی انگلیس و دولت مشروطه ایران مثـل قـرارداد ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و بعد جنگ جهانی اول و قحطی و بیماری و فاجعه بزرگی که در چرایان آن جنگ در سـر ایـران آمد و بالاخره، کودتای سوم اسفند و اسـتقرار رژیمی که در جهت اهداف انگلیسـی‌ها برای بسـط نفوذ بلشـویزم بـه کشـور و بـر سـر کار آمده بود بـرای تضمین نفـت و تداوم قرارداد دارسـی در زمان رضـاشـاه، فرایند مشروطیت در عمل از سـوی ۱۲ فاصلـه گرفت و آنچـه در این دوره اتفـاق افتاد حفظ پوسـته‌ای از مشروطیت در زمینه‌های سـخت افزاری مثل احداث دانشـگاه، دارد کردن برخـی کارخانه‌ها و صنایـع و ملـی کـردن برخـی از بنادر هسـته درونی و اصلی مشروطیت بود.

نهضت ملی و مکتب مصدق

باوجود ۱۳ سـال تبعید در دوره رضـاشـاه و پس از